

**Pravnik**

2004

**Intervju**

**10. str. prazna**

## Prof. dr. sc. Siniša Rodin

Uvođenje novog obveznog predmeta na četvrtoj godini izazvalo je dosta nedoumica. Osim neizbježnog prigovaranja zbog još jednog novog ispita, mnogim studentima još uvijek nije sasvim jasno je li to zaista obvezni predmet i moraju li ga polagati. Odgovore na ta pitanja potražili smo od profesora Siniše Rodina, s kojim smo također razgovarali o tome što će se raditi na seminaru, o praksi koja će se održavati u Ministarstvu europskih integracija, ali i o nekim drugim pitanjima poput: zašto će tradicionalna metoda proučavanja prava postajati sve neučinkovitija, zašto je hrvatski (i ne samo hrvatski) pravni sustav u krizi, i gdje ćemo nakon studija tražiti zaposlenje.

### **M.M.: Od ove godine na našem fakultetu imamo novi obvezni predmet, Europsko javno pravo. Kako je do toga došlo?**

**prof. Rodin:** Četiri prijašnje godine držali smo nastavu iz izbornog predmeta Temelji pravnog sustava Europske unije. Nakon što je vijeće fakulteta osnovalo Katedru za europsko javno pravo, počeli smo s nastavom iz predmeta koji se tako zove i obvezan je za sve studente. Oni koji su upisali studij po starom programu nisu dužni polagati ispit, ali ako ga polože priznat će im se kao ispit iz izbornog predmeta. Istovremeno smo uveli i seminar, za koji već imamo dvadesetak prijavljenih, što je za prvu godinu nastave sasvim solidno.

### **M.M.: Što se uči u okviru predmeta?**

**prof. Rodin:** Trudimo se studentima dati osnovni pregled pravnog sustava i pravnih institucija Europske zajednice i Europske unije. To radimo pretežno kroz analizu sudske prakse, ali i kroz analizu rada institucija EU. Uvijek tražimo od studenata da se pripreme za predavanja i nastojimo predavati na drugačiji način, kroz interakciju, a ne toliko ex cathedra. Stavljamo naglasak na određene vještine. Bili bismo sretni kad bi studenti usvojili analitičke vještine, umjesto da mehanički steknu "knjiško znanje".

Bolonjski proces kaže da na jedan sat predavanja moraju doći tri sata individualnog studentskog rada, nakon čega bi student morao biti sposoban položiti ispit. Mi se toga držimo, tako da studenti moraju na predavanja doći spremni i ponoviti gradivo nakon što ga odslušaju. Ako to rade redovito, polaganje ispita ne bi trebalo biti problem.

### **M.M.: Što je s dosadašnjim izbornim predmetom?**

**prof. Rodin:** S formiranjem nove katedre izborni predmet je prestao postojati, ali samo privremeno. Naime, kad se reformira cijeli nastavni plan i pravni studij bude trajao pet godina, imat ćemo izborni predmet na petoj godini. Europsko pravo se toliko razgranalo da mi u šezdeset sati predavanja ne možemo pokriti više od osnova. Zato ćemo na petoj godini ponuditi program koji će određene probleme analizirati u više detalja, no još radimo na tome tako da zasad ne možemo reći ništa konkretnije.

**M.M.: Jeste li zadovoljni odazivom studenata?**

**prof. Rodin:** Na zadnjem predavanju sam izbrojao četrdesetak studenata. Uz dvadesetak na seminaru, s obzirom da je to četvrta godina, ja sam zadovoljan, a još više zato što nam studenti izgledaju zainteresirano i zasad nas dobro prate. Ako nastavimo raditi s njima onako kako smo zamislili, bit će sjajno. Ima svakakvih studenata, neki su se bunili zbog uvođenja još jednog predmeta... No, bit je u tome da ako ne uživate u onom što radite, onda ništa od toga nema smisla.

**M.M.: Kakvu ste literaturu predvidjeli?**

**prof. Rodin:** To je veliki problem, jer je nažalost malo toga prevedeno na hrvatski. Skeptičan sam prema propisivanju obveznih udžbenika, zato što smatram da je prosječan student sposoban sam izabrati iz kojih izvora učiti i to ne mora biti nužno propisana literatura. Studentima prepuštamo da ono što moraju znati nauče iz knjige po svom izboru. Kao temeljno čitanje na engleskom jeziku preporučam knjigu *EU Law* Craiga i De Burce koja je u europskim razmjerima jedan od najkvalitetnijih udžbenika. Postoji i literatura na hrvatskom, naravno ne u tolikom opsegu, a profesorica Čapeta i ja namjeravamo i sami napisati udžbenik. Vjerujemo da će udžbenik sigurno biti završen kad generacija koja je ove godine upisala fakultet dođe na četvrtu godinu.

**M.M.: A kako će studenti znati što sve moraju naučiti?**

**prof. Rodin:** Držimo se toga da ono što nije bilo na predavanjima ne može biti ni na ispitu. Na ispitu se to gradivo može samo prikazati u jednom drukčijem kontekstu koji tjera na razmišljanje, ali izvan okvira predavanja neće biti ničega. Dakle, studenti se ne moraju prestrašiti debljine knjiga ni količine literature. Dovoljno je da nakon svakog predavanja pogledaju bilješke i prošire ih čitajući odgovarajući dio knjige. To je, dakle, naša ideja, a ne da uzmu knjigu od tisuću strana i uče ju napamet od korica do korica.

**M.M.: Možete li opisati kako izgleda seminar, te europsko Moot natjecanje u kojem sudjeluju vaši seminaristi?**

**prof. Rodin:** Mi smo na seminaru planirali napraviti tri stvari. Već sad se grupa prošlogodišnjih studenata priprema za europsko studentsko natjecanje, European Moot Court Competition. U prvoj fazi natjecanja pišu se podnesci povodom hipotetskog predmeta. Ako prođu prvi krug, studenti se pripremaju za usmene prezentacije u polufinalu, koje će se održati u jednom europskom gradu. Pozvali smo sve zainteresirane studente koji ove godine slušaju predmet ili seminar, da im pomažu u tome, a godinu nakon toga i sami sudjeluju na natjecanju. Ovogodišnji slušači bi se trebali početi pripremati u jesen slijedeće godine, a ja se nadam da će se studenti uključiti u taj projekt. Ako više od četvero bude zainteresirano, morat ćemo napraviti i dvije ekipe.

Oni koji se ne uključe u Moot imat će dvije linije rada: u jednoj ćemo imati čitanje članaka, tako da ćemo za svaki sastanak unaprijed pročitati jedan članak i onda o njemu diskutirati. U drugoj liniji imamo međunarodni projekt, koji smo asistent Goran Selanec i ja osmislili u suradnji s jednim kolegom profesorom sa sveučilišta sv. Karla u Pragu. Tu ćemo paralelno čitati tekstove o pravu jednakosti u tranzicijskim zemljama i o tome kako se pojam jednakosti transformirao prilikom njihovog ulaska u EU. Pokušat ćemo napraviti i web forum za diskusiju s češkim studentima.

**M.M.: Suradujete li u sklopu predmeta s Ministarstvom europskih integracija?**

**prof. Rodin:** I inače imamo s njima dobru suradnju, a nedavno su nas zvali da naše studente pošaljemo na praksu u Ministarstvo, koja bi trebala trajati oko mjesec dana. Upravo sad o tome s njima pregovaramo, a praksu ćemo najprije ponuditi seminaristima i postdiplomcima.

**M.M.: Kako će se u okviru europskih integracija promijeniti karijere budućih pravnika, što ćemo morati promijeniti u našem razmišljanju i pristupu poslu? Koliko je uopće sustav ovog pravnog studija za to odgovarajući?**

**prof. Rodin:** Meni se čini da su promjene u količini pravih pravila koje ćemo morati znati toliko dramatične da će tradicionalna metoda učenja postati potpuno neučinkovita. Ne možete odgovoriti na povećanje količine pravnih pravila većim intenzitetom njihovog memoriranja, jer jednostavne naše glave, kao i kompjutori, imaju kapacitet i ne možete sve u njih smjestiti. Potrebna je promjena metode, u to sam duboko uvjeren. Potrebno je učiti studente kako da pronađu pravo, kako da ga interpretiraju i primijene, makar možda i ne znali sve napamet. Dakle - nije više bitno znati sve, nego znati pronaći odgovore na pravna pitanja. Da bi se pratile duboke društvene i pravne promjene nužna je i promjena nastavne metode. To je neizbježno ako hoćete ići naprijed.

**M.M.: Možete li nam reći nešto o poslijediplomskom studiju iz Europskog javnog prava?**

**prof. Rodin:** Nakon donošenja Zakona o znanosti i visokom obrazovanju poslijediplomski se studij mora mijenjati. Profesor Sajko i ja, koji smo voditelji, imamo jasnu viziju o tome kako bi se taj program trebao razvijati, i moramo do kraja ove akademske godine predložiti program novog postdiplomskog studija. Morate znati da će nakon reforme studija petnaest godina već voditi stupnju *magister iuris*, koji će biti obavezan za sve studente, te da će se na toj petoj godini najvjerojatnije nuditi veći broj izbornih predmeta putem kojih će se studenti moći profilirati. Nakon pete godine slijedi trogodišnji doktorski studij kojega se koncepcija još priprema.

**M.M.: Na predavanjima često govorite o tome kako će kod nas, vezano uz europske integracije, biti potrebna promjena pravne kulture. O čemu se tu radi?**

**prof. Rodin:** Pitanje je kako mi razumijevamo pravo, što pravo nama kao pojedincima znači? Je li to samo skup pravnih normi i objektivni pravni poredak, ili pravo prvenstveno predstavlja proces, diskurs, razgovor između različitih sudionika u komunikaciji? Ako je ovo posljednje točno, onda je naglasak potrebno staviti ne na tekst pravnih normi već na njihov smisao. Tada će pravo imati ono značenje koje mu mi sami pripisujemo kroz diskurs. Ako krenete od postmoderne postavke da je pravo moguće interpretirati na različite načine, onda dolazite do zaključka da su pravni sustavi koji se temelje na hipotetskom konceptu monolitnosti, objektivnosti i jedinstvenosti danas u krizi, upravo zbog interpretativnog pluralizma. Svatko interpretira pravo na neki drugi način i pitanje je koja od tih interpretacija valjana i konačna. S tim se problemom susreću mnoge zemlje.

Naravno, ulaskom u EU to se radikalizira, jer dobivate sasvim nove legitimne interprete pravnih pravila, od Europskog suda nadalje. Više ne možete tvrditi da ijedna institucija ima interpretativni monopol, no iz pragmatičnih razloga relevantna je interpretacija koju daje sud. Ako hoćemo biti realisti, moramo prihvatiti da pravo ima ono značenje koje mu pripíše sud. Oslanjanje na sudsku praksu daje nam najviši stupanj vjerovatnosti da ćemo stranke savjetovati na ispravan način.

**M.M.: Razvijaju se i neke nove vrste prava, poput takozvanog soft law-a?**

**prof. Rodin:** Interpretativni pluralizam znači da danas više nije nelegitimno koristiti se bilo kojim izvorom prava. Možete pokušati uvjeriti sud da primijeni neku normu koja možda na prvi pogled uopće nije bila pred njegovim očima, te da je interpretira na određeni način, tj. da joj pripíše određeno značenje. Mislim da - i to sad govorim u javnosti možda po prvi put - u postmodernom kontekstu postoji jedno temeljno pravo nas kao građana, koje bi se

moglo definirati kao *pravo na mogućnost uvjeravanja suda da odstupi od svoje ranije prakse i da u našem predmetu interpretacijom dođe do drugačijeg rezultata*. Ne postoje dva ista predmeta, a pravna norma je uvijek ovisna o kontekstu. To pravilo dolazi još od Heraklita: ne možeš dvaput istom nogom stati u istu rijeku. Vidite li kako to relativizira koncept pravne sigurnosti, koji kaže da iste predmete treba rješavati jednako? Ako želimo biti realistični, moramo priznati da sudovi moraju imati diskreciju pri određivanju značenja pravne norme, te da mogu odstupati od prethodno uvažavane interpretacije zakona.

**M.M.: Kakve će nakon ulaska u EU biti mogućnosti zapošljavanja pravnika, primjerice u europskim institucijama i u njihovim uredima u Hrvatskoj?**

**prof. Rodin:** Ono što vam mogu reći na temelju iskustva drugih država je da nas čeka veliki odljev stručnjaka prema Bruxellesu. I to ne samo u institucije, jer mi ćemo dobiti nacionalne kvote u institucijama koje ćemo morati popunjavati, nego i u privatne tvrtke. Jednostavno, privatne tvrtke će početi regrutirati. Za nas su interesantne odvjetničke tvrtke, ali tu su i različite konzalting kuće i sl. Moramo biti spremni na to da će doći do poremećaja na tržištu rada među pravnicima. Oni koji neće na vrijeme shvatiti što im je činiti, ostat će u tradicionalnim pravničkim praksama i baviti se brakorazvodnim parnicama, smetanjima posjedima i sličnim poslovima kakvi će i dalje biti potrebni, ali oni koji će se uspjeti pripremiti mogu potencijalno očekivati vrlo atraktivna zaposlenja, od europskih institucija do multinacionalnih kompanija.